

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

XIKAMBELO XA TIKO XA LEMBE NA LEMBE 2013

GIREDI 2

XITSONGA RIRIMI RA LE KAYA

SWIKOMBISO SWA SWIVUTISO

Xibukwana lexi xii na tipheji ta 20.

MALETELELO YA MATIRHISELO YA SWIKOMBISO SWA SWIVUTISO ANA

1. Matirhiselelo ya swikombiso swa swivutiso

Mudyondzisi a nga fanelanga ku nyika vadyondzi swikombiso swa swivutiso ku hlamula swivutiso hinkwaswo leswi a nga nyikiwa hi siku rin'we, hambi leswi swikombiso swi nga hi swivumbeko swa tindzimana. **Mudyondzisi u fanele ku va a hlawula swivutiso swo karhi a tirhisa swona hi nkarhi wo karhi lowu a wu pulaneke.** Mudyondzisi u fanele ku hlawula swivutiso swo karhi hi vukheta leswi a nga ta swi tirhisa hi tindlela to hambanahambana eku dyondzeni na ku dyondzisa hi ndlela leyi:-

- 1.1 Vana va ta tsarisiwa xikambelo xo tsotsosela xo kambela vuswikoti na vuhluleki bya vona eku sunguleni ka dyondzo. Xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta endla leswaku ku kumeka mbuyelo wa ntiyiso wa matsandzelo kumbe vuswikoti bya vana na ku va ku antswisiwa tidyondzo leti nga ta ololoxa swiphiquho. Xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta tsariwa tani hi ntirho wa le kaya ku ka xi nga kavanyeti mintirho leyin'wana ya le titlilasini.
- 1.2 Hi nkarhi wa ku tsariwa ka **xikambelo xa le xikarhi ka lembe** lexi kambelaka vuswikoti navutivi bya vana, tidyondzo leti ti fanele ku ka ti nga siyi n'wana na un'we ehandle.
- 1.3 Vana va ta kamberwa hi ku tsala **xikambelo xo hela ka lembe** ku kambela loko vana va engeterile vutivi na vuswikoti eka tidyondzo leto antswisa. **Mbuyelo** wu fanele ku nyikiwa hi mudyondzisi a kombisa laha ka ha lavaka ku tlhela ku dyondzisiwa nakambe ku endlela ku **katsakanya** laha ku engetela mpfumalo wo ringanela wa vutivi na vuswikoti kona.
- 1.4 Vana va ta va va kuma mpfuno hi maendlelo lawa va nga ta kamberwa hi wona, xik.ku hlamula hi ku hlawulanhlamulo leyi nga yona (MC) swivutiso xo pfuleka (OE) kumbe swivutiso swo lava nhlamulo yin'wana na yin'wana (FR), tinhlamulo to koma,sw na sw.

Hambi loko swikambelwa naswofembana swo akaswiko milekuya hi nhlayo leyinghenisiweke, xikambelwana xo katsakanya xona xi ta katsa swivutiso swotalanyana, kuya hi ntirho lowu nga endlwa eka nkarhi wo karhi. Swi na nkoka ku tiyisisa leswaku vadyondzi va hetelela va kumile kutito lovetako enela ka kuhlamula swivutiso swa swivutiso.

2. Maletelolelo ya swivutiso na swikomba tinhlamulo

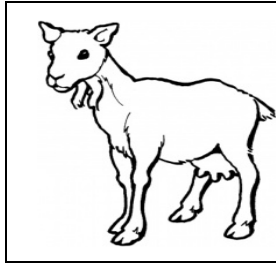
Xikombiso xa xikomba tinhlamulo (memorandum) xi nyikiwile eka swikombiso swa xikambelo leswi nga tsariwa hi makambelelo ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe (ANA). Xikomba tinhlamulo xi nyika vundzeni bya swilaveko leswi swi faneleke ku hlamula swivutiso swa vadyondzi leswi vadyondzisi va nga ta tlhela va swi twisisa, va swi amukela ni ku swi twisisa ku swi tirhisa hi ndlela leyi amukelekaka. Xikamba tinhlamulo xi tsariwile hi ndlela yo olova eka mudyondzisi.

3. Swiangarhela na kharikhulamu

Swi fanerile leswaku kharikhulamu yi angarheriwa hi ku hetiseka eka tlilasi yin'wana na yin'wana. **Swikombiso** swa giredi yin'wana na yin'wan na dyondzo yin'wana na yin'wana a swi angarhelangi kharikhulamu. Swikombiso leswi i swo pfuna ku engetela vutivi na vuswikoti leswi angarhelaka tiitheme ta lembe ta 1, 2 na 3.

1.1 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

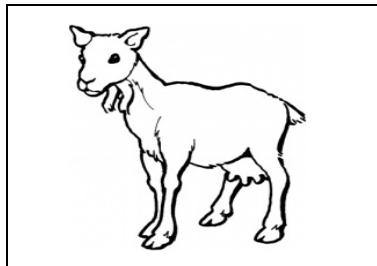
Lexi i ...

- A mbilu.
- B mbuti.
- C mhunti.
- D muti.

1.2 Tsala (x) eka xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Lexi i ...

mbilu	
mbuti	
mhunti	
muti	

1.3 Hlawula rito leri nga rona exhibokisanini.

Tsala eka ntila.

mbilu	mbuti	mhunti	muti
-------	-------	--------	------

Lexi i

1.4 Tsala (x) eka xibokisana lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

U penda ...

khume	khombo	khumbi	khele
-------	--------	--------	-------

1.5 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

U yimile a khegetela ...

khume	khombo	khumbi	Khele
-------	--------	--------	-------

1.6 Hlawula nhlamulo leyi nga yona.

Tsala nhlamulo eka ntila lowu nga kusuhi na xifaniso.

khume	khombo	khumbi	khele
-------	--------	--------	-------

Va akara yindlu.

1.7 Hlawula nhlamulo leyi nga yona.

Tsala nhlamulo eka ntila lowu nga kusuhi na xifaniso.

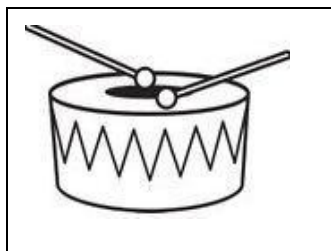
madiriva	matimba	madingu	diriva
----------	---------	---------	--------

.....

1.8 Tsala (x) exhibokisanini lexi nga na nhlamulo leyi nga yona.

Lexi i ...

xigubu	xitofu	xitulu	xigugu
--------	--------	--------	--------

1.9 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Lexi i

(wachi wutla wahi).

Hlaya xitori kutani u hlamula swivutiso swa 2 - 8.

Ana u le ka giredi 2. U rhandza ku ya exikolweni kambe u rhandza ngopfu ku hela ka vhiki. Mana wa yena u kunguhata swilo leswi n'wi tsakisaka.

Hi Muqhivela lowu nga hundza, loko a hetile ku andlala mubedo wa yena, Ana u tsutsumerile ekhixini. Mana wa yena a karhi a sweka swakudya swa nimixo, kutani a n'wi kombela ku lulamisa tafula. U tlhele a n'wi kombela ku lumeka ketele leswaku a ta endla tiya.

Ana a chuhwile hikuva mana wa yena a nga n'wi pfumeleli leswaku a khoma swilo swo hisa. Mana wa yena a n'wi langutile loko a endla tiya. Ana a tinyungubyisa a tlhela a titwa a kurile swinene, hikuva u swi kotile ku endla tiya.

Endzhaku ka swakudya swa nimixo, mana wa yena u n'wi byerile leswaku u ta n'wi dyondzisa ku katinga matandza siku leri landzelaka. Ana a tsakile swinene. Hi Musumbhunuku u ta va na mahungu yo nyanyula yo hlamusela wona exikolweni.

- 2.1 Tsala (x) exhibokisanini lexi nga ni nhlamulo lei nga yona.
Nhlokomhaka leyi fambelanaka swinene na xitori i Amu u ...

endla ntirhokaya	
tshama ekaya	
u ya exikolweni	
dyondza ku sweka	

- 2.2 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.
Nhlokomhaka leyi fambelanaka swinene na xitori i?

Ana u dyondza ku ...

- A hlaya
- B tsala
- C sweka
- D vulavula

- 2.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Nhlokomhaka leyi fambelanaka swinene na xitori I,

Ana u dyondza ku (hlaya tsala sweka vulavula)

3.1 Tsala (x) exhibokisanini lexi nga ni nhlamulo leyi nga yona.

I mani a dyondzisaka Ana ku sweka?

Mudyondzisi wa yena.	
Munghana wa yena.	
Sesi wa yena.	
Mana wa yena.	

3.2 Tsondzela letere leri nga na nhlamulo leyi nga yona.

... u n`wi dyondzisa ku sweka.

A Mudyondzisi wa yena

B Munghana wa yena

C Sesi wa yena

D Mana wa yena

3.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

(Mudyondzisi Munghana Sesi Mana) wa Ana u n`wi dyondzisa ku sweka.

4.1 Hetisa xivulwa.

Tsala nhlamulo ya wena eka xivandla lexi u nyikiweke.

Ana na mana wa yena va le

4.2 Hlawula rito leri nga rona exhibokisanini.

Tsala nhlamulo ya wena eka xivandla lexi u nyikiweke.

kamarini	khixini
----------	---------

Ana na manana wa yena a va ri e

4.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Ana na manana wa yena a va ri e (kamarini khixini).

5.1 Komba ndzandzelelano wa timhaka ku ya hi laha ti nga humelela ha kona eka xitori.

Tsala tinomboro (1- 4) eka swibokisani ku komba ndzandzelela lowunene wa timhaka eka xitori.

U yile ekhixini.	
U endlile tiya.	
U lulamisile tafula.	
Ana u ambarile swiambalo.	

- 5.2 Tsala (x) eka xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.
Ana u yike ekhixini, a lulamisa tafula kutani a ambala swiambalo.

Ina	
Ee	

- 5.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Ana u yile ekhixini, a lulamisa tafula a tlhela a
(endla nwa) tiya.

- 6.1 Tsala (x) eka xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Ana a twa a tinyungubyisa, hikuva mana wa yena u n`wi
komberile ku ...

andlala mubedo.	
ambala swiambalo.	
endla tiya.	
katinga matandza.	

6.2 Hlawula rito leri nga rona exhibokisanini.

Tsala nhlamulo ya wena eka xivandla lexi pfulekeke.

chuhile	nyanyukile	tsakile	tinyumgubyisa
---------	------------	---------	---------------

Ana a ti twa a loko manana a n`wi kombela ku endla tiya.

6.3 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Ana a twa a ti nyungubyisa, hikuva mana wa yena u n`wi komberile ku ...

- A andla mubedo.
- B ambala swiambalo.
- C endla tiya.
- D katinga matandza.

7.1. Tsala (x) ekusuhi na xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Ana a tsakile hikuva a...

ri na mahungu yo nyanyula.	
rhandza xikolo.	
ambarile.	
endlile tiya.	

7.2 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka xibokisani.

Tsala nhlamulo eka xivandla lexi pfulekeke.

chuhile	nyanyukile	tsakile	tinyungubyisa
---------	------------	---------	---------------

Ana a.....hikuva a ri na mahungu yo nyanyula.

7.3 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Ana a tsakile hikuva a ...

A ri na mahungu yo nyanyula.

B rhandza xikolo.

C hetile ku ambala.

D endlile tiya.

8.1 Xana xitori lexi xi ku tsakisile kumbe a xi ku tsakisanga ke?
Tsala nhlamuselo leyi kombaka matitwelo ya wena ya xitori.

.....

8.2 Tsondzela rito leri kombaka loko xitori u xi tsakerile kumbe u nga xi tsakelanga kutani u hetisa xivulwa.

Ndzi (rhandza venga) xitori hikuva,

.....

8.3 Tsala xivulwa u hlamusela leswi u titwisaka swona hi xitori.

.....
Tsala nhlamuselo ya leswaku hikokwalaho ka yini u titwisa leswi.
.....

9.1 Tsondzela letere leri nga ni nhlamulo leyi nga yona.
Hi rihi rito leri vulaka swo fana na 'tsana'?

- A tsaka
- B hlamala
- C gome
- D hlundzuka

9.2 Hlawula rito leri nga rona exhibokisanini.

Tsala nhlamulo eka xivandla lexi pfulekeke.

hlamala	gome	hlundzuka	tsaka
---------	------	-----------	-------

Rito ri vula swo fana na 'tsana'.

9.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Rito (hlamala tsana hlundzuka) ri vula 'gome'.

10.1 Tsala nhlamulo leyi nga yona eka xivandla lexi u nyikiweke.

Rito fularha ra 'rhandza' i

10.2 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Rito fularha ra 'rhandza' i (tsakela venga).

10.3 Hlawula nhlamulo leyi nga yona exhibokisanini.

Tsala nhlamulo ya wena eka ntila lowu u nyikiweke.

hatima	xinyami
--------	---------

Rito fularha ra 'vonakala' i

11.1 Tsondzela letere leri nga kusuhi na mpfumawulo lowu nga wona.

11.1.1 Ana u bura- -a meno

A th

B rh

C ch

D wh

11.1.2 Ana u lehe ku ringanela ku fikelela ke- -ele.

A hl

B kl

C th

D tl

11.2 Tsala (x) eka xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

11.2.1 Ana u bura ... a meno ya yena.

ch	
sh	
th	
wh	

11.2.2 Ana u lehile ku ringana ku fikelela ke- -ele

hl	
kl	
th	
tl	

11.3 Hlawula nhlamulo leyi nga yona exhibokisanini.

Tsala nhlamulo ya wena eka ntila lowu u nyikiweke.

11.3.1

ch	sh	th	wh
----	----	----	----

Ana u bura__ __a meno.

11.3.2

hl	kl	th	tl
----	----	----	----

Ana u lehile ku ringana ku fikelela ke.....ele.

Hlaya tafula leri kutani u hlamula swivutiso.

Mhawuri						
Son.	Mus.	Ravum.	ravunh.	ravum.	ravuntl.	mug.
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

12.1 Dirowa ntila u pananisa masungulo na mahetelelo ya xivulwa.

12.1.1	Nkaye wa masiku endzhaku ka siku ra vu 1 i	Ra vu 30
12.1.2	Siku leri nga kona ku nga si hela n'hweti ya Mudyaxihi i	Ra vu 3
12.1.3	Muqhivela wa vu 1 wa n'hweti i	Ra vu 10

12.2 Hlawula nhlamulo leyi nga yona.

Tsala tinhlamulo eka mintila leyi u nyikiweke.

Ra vu 30	Ra vu 3	Ra vu 10
----------	---------	----------

12.2.1 Nkaye wa masiku endzhaku ka siku ra vu 1 i

12.2.2 Siku leri nga kona ku nga si hela n'hweti ya Mudyaxihi i

12.2.3 Muqhivela wa vu 1 wa n'hweti i

12.3 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

12.3.1 Ku na (nharhu mune ntlhanu) wa misumbhunuku hi n'hweti ya Mhawuri

12.3.2 Mhawuri yi na (nharhu mune makumenharhun'we) wa masiku.

12.3.3 Siku ra vu 17 i Muqhivela wa vu (mbirhi nharhu mune)wa nhweti.

13.1 Tsondzela letere leri nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona

Manana ... hlantswa swibye.

A wa

B ya

C a

D ta

13.2 Tsondzela nhlamulo leyi nga yona.

Manana (wa ya a ta)hlantswa swibye.

13.3 Tsala (x) eka xibokisana lexi nga na nhlamulo leyi nga yona.

Manana na Ana a ...hlantswa swibye

va	
ya	
wu	
xi	

14.1 Hlamula swivutiso eka nkarhi lowu nga hundza.

14.1.1 Tsala swivulwa leswi nakambe eka nkarhi lowu nga hundza.

Manana u sweka vuswa.

Tolo

.....

14.1.2 Hlawula nhlamulo leyi nga yona.

Tsala nhlamulo eka ntila lowu u nyikiweke.

Mundzuku	Tolo
----------	------

..... u swekile vuswa.

14.1.3 Tsala xivulwa lexi nga laha hansi xi va eka nkarhi lowu taka.

Manana u sweka vuswa.

14.2 Hlamula swivutiso hi nkarhi lowu taka.

14.2.1 Tsala swivulwa nakambe hi nkarhi lowu taka.

Ana u virisa tandza.

Mundzuku

.....

14.2.2 Hlawula nhlamulo leyi nga yona.

Tsala nhlamulo eka ntila lowu u nyikiweke.

Mundzuku	Tolo
----------	------

..... Ana u ta virisa tandza.

14.2.3 Dirowa ntila u kombisa xivulwa lexi nga eka nkarhi lowu taka.

Mundzuku u virisile tandza.

u ta virisa tandza

15.1 Hikahata xivulwa lexi landzelaka hi mfanelo.

15.1.1 Tolo ana u andlarile mubedo

.....

15.1.2 Xana manana u endlile matandza sangweji na j uzi.

.....

15.2 Tsondzela swihikahati eka xivulwa.

15.2.1 Tsondzela maletere lamakulu na hiko.

Tolo Ana u endlile tiya.

15.2.2 Tsondzela hefemulo na xivutiso.

Xana manana u endlile matandza, sangweji na j uzi?

15.3 Tsala (x) eka xibokisana lexi nga na xivulwa lexi nga hikahatiwa hi ndlela leyinene.

15.3.1

Tolo Ana u virisile matandza.	
Tolo ana u virisile matandza	

15.3.2

Xana manana u endlile matandza sangweji na j uzi	
Xana manana u endlile matandza, sangweji na j uzi?	

16.1 Hlamula swivutiso leswi landzelaka hi masivi.

16.1.1 Risivi i rito leri sivaka vito ra munhu kumbe ra nchumu wo karhi.

Hetisa xivulwa lexi landzelaka hi ku ngenisa risivi.

Ana wa swi kota ku boha tintanghu ta..... .

16.1.2 Risivi i rito leri sivaka vito ra munhu kumbe nchumu wo karhi.

Xana rito leri khwatihatiweke i risivi ke?

Tsala (x) eka xibokisani lexi nga kusuhi na nhlamulo leyi nga yona.

Ana wa swi kota ku boha tintanghu ta yena.

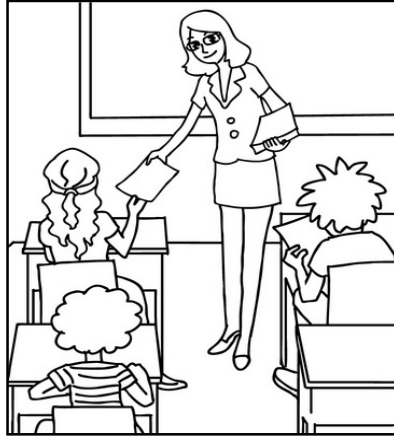
Ina	
Ee	

16.1.3 Risivi i rito leri ri sivaka vito ra munhu kumbe nchumu wo karhi.

Tsondzela risivi eka xivulwa lexi landzelaka:

Musa na Siphon va rhandza ku chayela tibayisikiri ta vona.

17.1 Tsala kwalomu ka 5 - 8 wa swivulwa hi xifaniso lexi landzelaka:

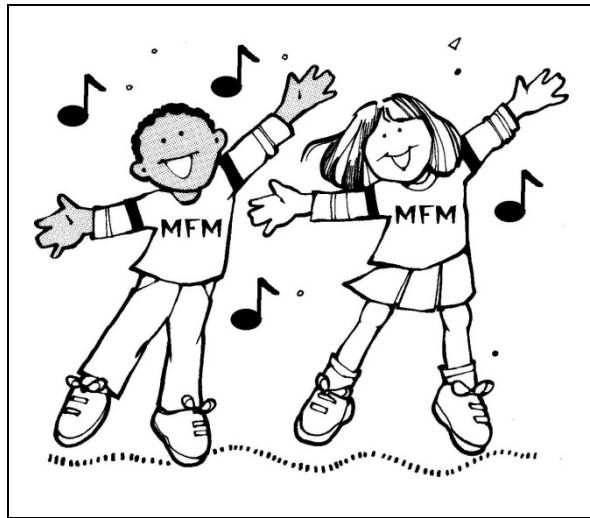
A large rectangular box containing ten horizontal dotted lines, intended for writing an answer to the question above.

17.2 Tsala kwalomu ka 5 - 8 wa swivulwa hi xifaniso lexi landzelaka:

A large rectangular area containing ten horizontal dotted lines for writing.

17.3 Tsala kwalomu ka 5 - 8 wa swivulwa hi xifaniso lexi landzelaka:

A large rectangular box containing ten horizontal dotted lines, intended for writing an answer to the question above.